

Nummer 3 2022

Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

Dämpning i januari

**Drivmedelspriserna på
rekordnivåer**

**Det stormar kring
elpriserna**

**Svängande energipriser
påverkar KPI**

SCB

Innehåll

Månadsöversikt januari 2022.....	3
Läget i ekonomin	4
Dämpning i januari	4
Fördjupning	8
Drivmedelspriserna på rekordnivåer.....	8
Fördjupning	12
Det stormar kring elpriserna.....	12
Fördjupning	16
Svängande energipriser påverkar KPI.....	16
Internationell utblick	19
Konsumtionen i Norden återhämtad	19
Indikatorer för Sverige, EU och USA	20

Om Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv

Det huvudsakliga målet med tidskriften är att ge en helhetsbild över ekonomin utifrån den ekonomiska statistiken. Detta kompletteras med fördjupningar inom olika områden samt en internationell utblick.

Från och med januari 2021 har tidskriften SCB-Indikatorer slagits ihop med Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv.

Publicering sker månadsvis, med ett uppehåll i juli.

Vi tar gärna emot synpunkter och kan hjälpa till med att ta fram data vid behov. Kontakta oss via e-post på ekstat@scb.se.

Fler diagram med [konjunkturindikatorer finns här](#).

Månadsöversikt januari 2022

Indikatorer	Jämfört med föregående månad (procent) ¹⁾	Jämfört med motsvarande månad föreg år (procent) ²⁾	Jämfört med föregående månad	Jämfört med motsvarande månad föreg år
BNP-indikator månad	-0,3	4,6	—	+
Näringsliv				
Näringslivets produktion	0,2	7,6	●	+
Industrins produktion	1,1	3,9	+	+
Industrins orderingång	9,9	3,6	+	+
Tjänsteproduktion	-0,1	8,8	●	+
Handel och konsumtion				
Hushållens konsumtion	0,0	5,1	●	+
Detaljhandelns försäljning	4,5	5,1	+	+
Utrikeshandel				
Varuexport ³⁾	1,6	25,1	+	+
Varuimport ³⁾	2,8	29,5	+	+
Priser				
Konsumentpriser (KPIF)	-0,5	3,9	—	+
Producentpriser	0,7	19,8	+	+
Arbetsmarknad				
Sysselsättningsgrad ⁴⁾	0,1	2,3	●	+
Arbetslöshetstalet ⁵⁾	-0,1	-1,0	●	+
Arbetade timmar ⁶⁾	-0,2	-3,3	●	—

1) Kalenderkorrigerat och säsongrensat (ej för utrikeshandel, priser och arbetsmarknad)

2) Kalenderkorrigerat (ej för utrikeshandel, priser och arbetsmarknad)

3) Löpande priser, okorrigerat. Månadsförändring avser trend.

4) Sysselsättning som andel av befolkningen 15–74 år. Förändring i procentenheter. Månadsförändring baserar sig på säsongrensade och utjämnade data. Årsförändring baserar sig på originalvärden.

5) Arbetslöshet som andel av arbetskraften 15–74 år. Förändring i procentenheter. Månadsförändring baserar sig på säsongrensade och utjämnade data. Årsförändring baserar sig på originalvärden. Symboler anges med omvänt tecken.

6) Arbetade timmar 15–74 år (inklusive sysselsatta utomlands). Månadsförändring baserar sig på säsongrensade och utjämnade data. Årsförändring baserar sig på kalenderkorrigerade data.

Symbolerna betyder:

⊕ Ökning (Förändringstal högre än 0,2 procent)

● Oförändrat (Förändringstal -0,2–0,2 procent)

⊖ Minskning (Förändringstal lägre än -0,2 procent)

Läget i ekonomin

Dämpning i januari

Sveriges BNP växte ytterligare under fjärde kvartalet 2021. I januari 2022, då smittspridningen i samhället var hög, minskade aktiviteten i ekonomin något enligt BNP-indikatorn. Konsumtionen sjönk i januari inom hotell och restaurang samt klädhandeln, som båda drabbades av utökade restriktioner.

Under 2021 återhämtade sig den svenska ekonomin efter den stora nedgången 2020. I december 2021 ökade åter antalet smittade av covid-19. Den 23:e december infördes nya restriktioner om hemarbete och begränsningar vid större sammankomster.

Inledningen av 2022 var dyster med antalet bekräftade smittade på skyhöga nivåer, vilket denna gång snarare påverkade sjukfrånvaron än inläggningar på sjukhus. Dessutom ökade oron för Rysslands annektering av Ukraina. Detta påverkade världens börser som föll kraftigt under inledningen av året.

BNP-indikatorn, som baseras på mer begränsade och preliminära uppgifter än de ordinarie BNP-beräkningarna, visade på en svag nedgång i januari jämfört med december. I årstakt låg tillväxten på 4,6 procent kalenderkorrigerat, vilket är fortsatt starkt, men något svagare än både november och december.

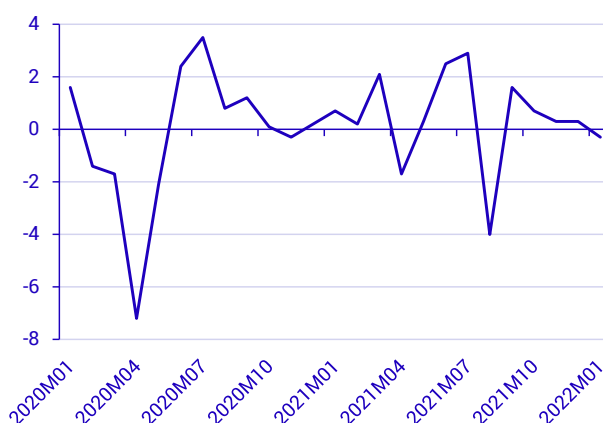
-0,3 %

BNP-indikatorn sjönk under januari jämfört med december

Den ordinarie BNP-beräkningen visade på en årstillväxt på 4,8 procent för 2021. Tillväxten under det fjärde kvartalet var 1,1 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Främst var det exporten och hushållens konsumtion som drog upp BNP under fjärde kvartalet jämfört med det tredje kvartalet.

BNP-indikatorn föll i januari

BNP-indikatorn, säsongrensade värden, volymförändring från föregående månad, procent

Källa: Nationalräkenskaperna (SCB)

Under fjärde kvartalet 2021 ökade hushållens konsumtion med 1,4 procent och bidrog till BNP-tillväxten med 0,6 procentenheter. En stor del av uppgången förklaras av ökningen inom kategorin fritid och underhållning, men även svenskers konsumtion utomlands och köp av kläder och skor bidrog till uppgången.

Stark export fjärde kvartalet

Exporten ökade kraftigt fjärde kvartalet och bidrog med 1,5 procentenheter till BNP-tillväxten. Utrikeshandeln med tjänster stärktes under 2021 och låg under fjärde kvartalet över nivåerna före pandemin. Det gäller dock inte tjänsteslaget resor

som har en bit kvar till dessa nivåer. Det var främst export inom grupperna övriga varor och tjänster samt utländsk konsumtion i Sverige som bidrog till uppgången, där utgivningstjänster för programvara och arkitekttjänster är några poster inom övriga tjänster som bidrog till ökningen. Tjänsteexporten bidrog till BNP-tillväxten med 0,5 procentenheter.

Ökad produktion i näringslivet fjärde kvartalet

Produktionen i näringslivet ökade med 1,3 procent under fjärde kvartalet och drevs upp av hotell och restaurang samt juridiska och ekonomiska tjänster. Tillverkningsindustrin ökade samtidigt med 0,7 procent.

"Efter stark tillväxt under hösten mattades tjänstesektorn av i januari"

Produktionsvärdeindex, som månadsvis mäter den svenska tjänste- och varuproduktionen, visade en svag tillväxt under januari 2022 efter en stark höst. En dämpning inom tjänstesektorn låg bakom detta. Produktionen inom tjänstenäringarna var närmast oförändrad jämfört med december. Inom tillverkningsindustrin steg produktionen en del vilket innebar att den var tillbaka på novembernivån efter ett svagare december.

Produktionen i tjänstesektorn mattades av i januari

Produktionsvärdeindex, index 2015=100, säsongsrensade månadsvärden

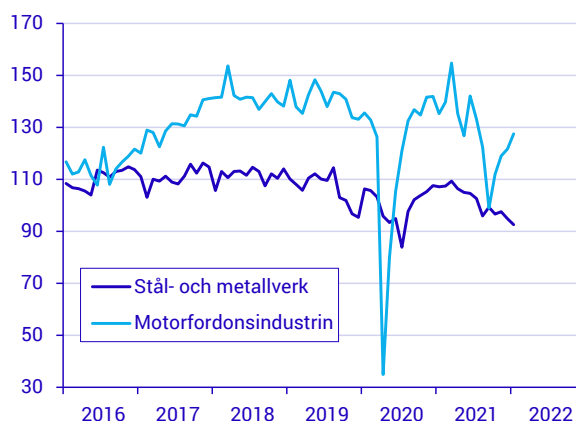

Källa: Produktionsvärdeindex (SCB)

Samtidigt som energipriserna varit höga i december och januari har energislukande sektorer som stål- och metallverk samt maskinindustrin tappat fart. Kemi- och läkemedelsbranschen samt motorfordonsindustrin gick däremot fortsatt starkt i januari.

Splittrad produktionsutveckling inom industrin i januari

Produktionsvärdeindex, index 2015=100, säsongsrensade månadsvärden

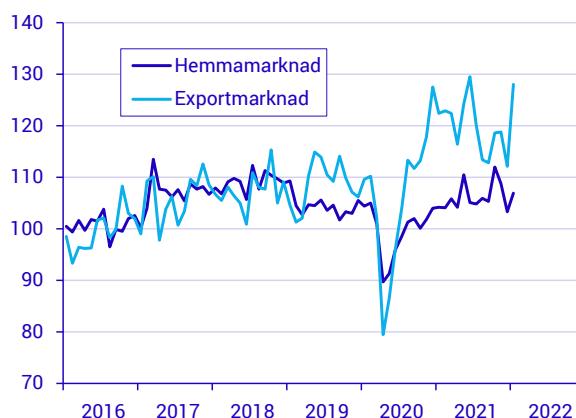
Källa: Produktionsvärdeindex (SCB)

Industrins orderingsgång vände upp i januari

Ingen avmattning syntes inom industrin i början av 2022 då orderingsgången från exportmarknaden steg med 14 procent under januari. Efter en lite svagare period var den nu i stort sett tillbaka på nivån från juni 2021. Orderingsgången från hemmamarknaden steg i januari efter en nedgång i december.

Stark orderingsgång från utlandet

Industrins orderingsgång, index 2015=100, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Industrins orderingsgång (SCB)

Konsumtionen oförändrad i januari

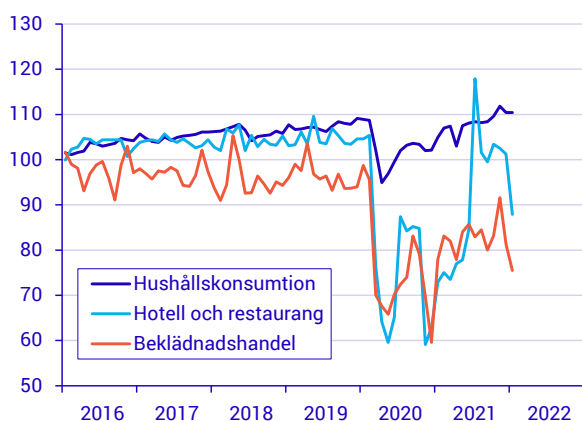
Konsumtionen föll kraftigt under våren 2020 och har sedan dess långsamt klättrat tillbaka. Först i oktober i fjol passerades nivån före pandemin och den efterföljande månaden november var ovanligt stark. Jämfört med november var konsumtionen i december och januari något svagare och januari slutade på samma nivå som december, efter justering för säsongsmässiga variationer.

"Hotell och restaurang påverkades återigen av restriktioner"

I januari ökade konsumtionen av rekreation och kultur, en post som även innehåller internethandel. Bostadsposten samt hotell och restaurang höll samtidigt nere konsumtionen, där bostadsposten påverkades av en högre utomhustemperatur och därmed lägre förbrukning av energi för uppvärmning. Hotell och restaurang påverkades återigen av de utökade restriktionerna.

Konsumtionen av kläder samt hotell- och restaurangbesök minskade i januari 2022

Hushållens konsumtionsindikator, index 2015=100, säsongrensade månadsvärden

Källa: Omsättning inom tjänstesektorn (SCB)

Hushållens intresse för kläder föll i december och januari när pandemin fått nytt fäste efter en stark novembermånad i fjol.

Lägre elpriser i januari

Inflationstakten enligt KPIF, konsumentprisindex med fast ränta, sjönk från 4,1 procent i december till 3,9 procent i januari. Främst berodde det på det

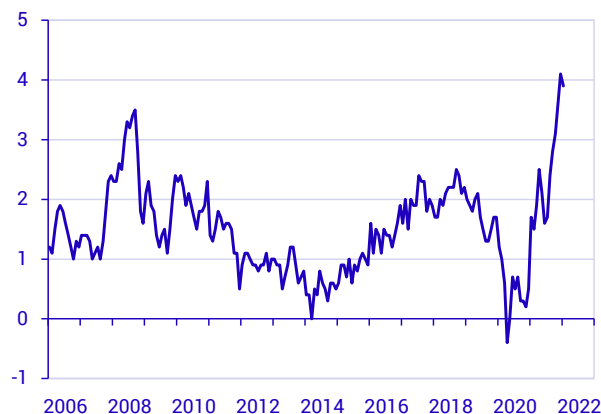
lägre elpriset under januari. Elpriserna sjönk med 12,9 procent jämfört med december och påverkade KPIF med -0,9 procentenheter. Att inte KPIF sjönk mer har bland annat att göra med de allt högre drivmedelspriserna där dieselpriiset ökade kraftigt under januari. Vad som ligger bakom prisökningar på drivmedel går att läsa mer om i fördjupningsartikeln på sidan 8.

"Elpriset sjönk medan dieselpriiset steg i januari"

Inflationstakten exklusive energiprodukter var 2,5 procent i januari, en ökning med 0,8 procentenheter från december. Prisuppgångar uppmättes på bilar, möbler samt hälso- och sjukvårdstjänster medan det var en säsongsnormat prisnedgång på kläder och skor. Även priserna för transport och logitjänster minskade i januari.

Konsumentprisökningarna kvar på hög nivå

Konsumentprisindex med fast ränta, 12-månadersförändring i procent

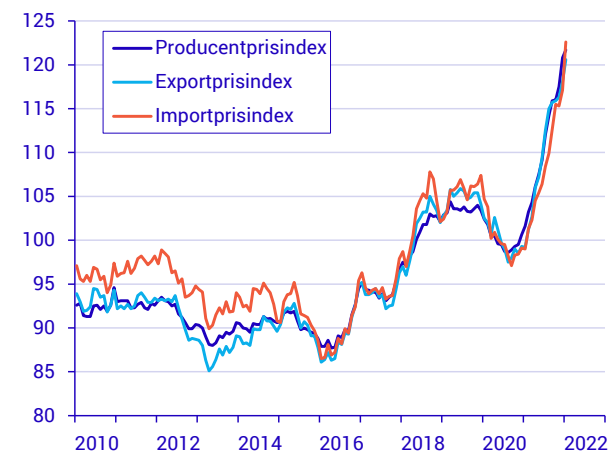
Källa: Konsumentprisindex (SCB)

Kraftig ökning för producentpriserna

Import- och exportpriserna steg kraftigt under januari. Främst bidrog prisuppgången på råolja till de högre importpriserna, men även farmaceutiska basprodukter, läkemedel, livsmedel och kemikalier. På exportmarknaden stod främst högre priser på papper och pappersvaror samt metaller, kemikalier och motorfordon för prisuppgångarna i exportprisindex.

Kraftiga prisökningar för producenterna

Prisindex i producent- och importled, index 2020=100

Källa: Prisindex i producent- och importled (SCB)

Försvagningen av kronan samt högre priser på metaller och livsmedel bidrog till att pressa upp producentprisindex medan lägre elkostnader höll nere prisindex. I årstakt var prisuppgångarna i exportprisindex, importprisindex och prisindex för inhemsk tillgång de högsta uppmätta på 30 år. Årstakten för hemmamarknaden var i januari 18 procent medan export- respektive importmarknaden ökade 22 respektive 24 procent. Jämfört med januari 2021 steg energipriserna med 53 procent.

Kontaktperson: Caroline Ahlstrand 010-479 43 33

Hur fungerar marknaden?

Drivmedel inkluderar ett flertal produkter som är nödvändiga för både privatpersoner och företag. Vanliga konsumentprodukter är bensin och diesel. Utöver detta köper företag även bränsle till sjötransport, flygbränsle samt eldningsolja för uppvärmning av huvudsakligen industrilokaler, vilket konsumenter inte gör.

Den huvudsakliga råvaran i dessa produkter är råolja. Områden med stora oljefyndigheter är till exempel Nordsjöområdet, mellanöstern, delar av Ryssland och USA. Råolja är en av världens mest handlade råvaror och kan ses som en temperaturmätare för hur den globala ekonomin mår eftersom sambandet mellan efterfrågan på olja och ekonomisk tillväxt är starkt.

+76 %

Fördjupning

Drivmedelspriserna på rekordnivåer

Drivmedel och priserna på drivmedel är en ständigt aktuell fråga i olika samhällsdebatter och nu är diskussionen mer på tapeten än vad den varit på länge. Priserna på bensin och diesel ligger på rekordnivåer och omställningen till mer hållbara drivmedel är i full gång.

Denna artikel är den första av tre som handlar om energipriser. Här beskrivs vad som påverkar drivmedelspriserna och hur drivmedelspriserna påverkar konsumentprisindex, KPI, och prisindex för inhemsk tillgång, ITPI.

Råoljeprisets årstakt i januari 2022 enligt ITPI

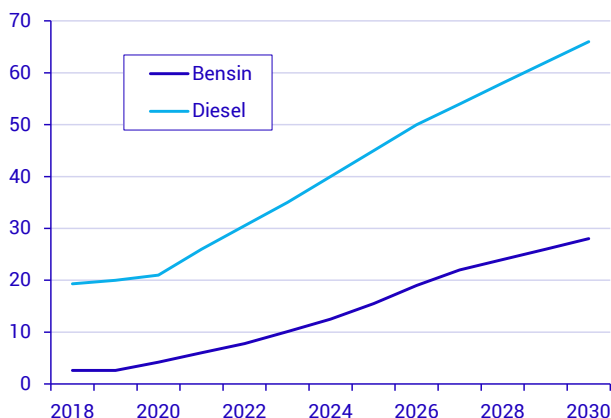
I Sverige importerar raffinaderier råolja som de sedan raffinerar till bland annat bensin och diesel. Även direktimport av färdiga drivmedelsprodukter förekommer. Drivmedelsprodukter handlas på samma sätt som råoljan på råvarubörser i hela världen. För oss som tillhör den nordeuropeiska marknaden är det i Rotterdam som priset dagligen avgörs av köpare och säljare och som därmed påverkar pumppriset på våra tankstationer.

Sedan juli 2018 har Sverige ett statligt styrmedel, reduktionsplikt, som ska verka för att minska växthusgasutsläppen från vägtrafiken. Reduktionsplikten reglerar hur mycket drivmedelsprodukternas växthusgasutsläpp ska minska och i praktiken styr detta mot en ökad inblandning av biodrivmedel och en utfasning av den fossila råoljan. Exempel på biodrivmedel är HVO och FAME som har blivit vanliga i diesel, samt etanol i bensin.

Olika biodrivmedel har olika stora växthusgasutsläpp och företagen får själva avgöra vilka och hur mycket biodrivmedel som ska blandas in i bensen och diesel. För att innehållet i drivmedlet ska bli tydligt för konsumenten finns det ett krav att redovisa information om drivmedlens utsläpp, vilka råvaror som ingår i drivmedlet samt ursprungsland.

Reduktionsnivåer enligt reduktionsplikten

Reduktionsnivåer av växthusgasutsläpp jämfört med en fossil motsvarighet enligt reduktionsplikten, procent

Källa: Lag (2017:1201) om reduktion av växthusgasutsläpp från vissa fossila drivmedel (Sveriges riksdag)

Vad påverkar priserna?

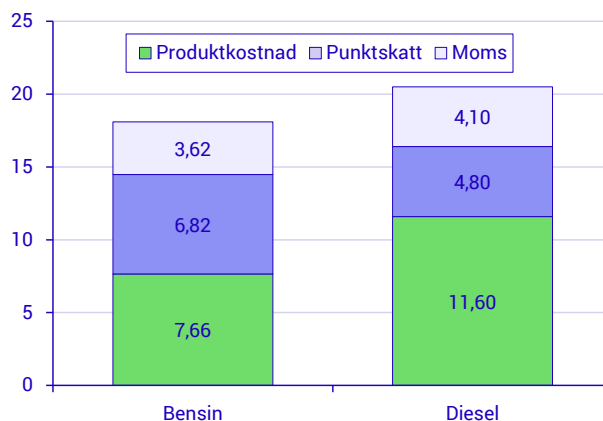
Vid årsskiftet 2021/2022 bröt dieselpriiset på tankstationer igenom 20 kronor per liter och bensinpriset noterades till cirka 19 kronor per liter i slutet av januari. Detta är historiskt höga drivmedelspriser. Drivmedelspriset kan delas in i moms, punktskatt och produktkostnad som visas i följande diagram.

Produktkostnaden utgörs av en mängd olika faktorer. Den viktigaste råvaran vid tillverkning av bensen och diesel är råolja och dess prisutveckling har en stor påverkan på drivmedelspriserna. Råoljepriset styrs av storpolitik samt utvecklingen i världsekonomin och kan stundtals variera kraftigt.

"Den viktigaste råvaran vid tillverkning av bensen och diesel är råolja"

Drivmedelsprisets komponenter

Genomsnittligt konsumentpris för bensen och diesel uppdelat på produktkostnad, punktskatt och moms, januari 2022, kronor per liter

Källa: Konsumentprisindex (SCB)

En annan viktig faktor som påverkar priset på drivmedel är valutakursen. Bensen och diesel handlas i amerikansk dollar på världsmarknaden och priset i Sverige är beroende av hur dollarkursen utvecklas mot den svenska kronan.

Reduktionsplikten påverkar också prisutvecklingen på drivmedel. Ökad inblandning av biodrivmedel kommer att leda till att drivmedelspriserna blir alltmer påverkade av priset på biodrivmedel. Dessa produkter har generellt sett ett högre pris än det fossila drivmedlet som är på väg att fasas ut. Ökade reduktionsnivåer kommer därmed att leda till stigande bensin- och dieselpriiser. Regeringen har uppskattat att konsumentpriset kommer stiga med 0,08 till 0,12 kronor per liter (exklusive moms) för varje procentenhet som reduktionsnivåerna ökar.

Ytterligare kostnader som tillkommer till produktkostnaden är exempelvis att raffinera råvaror till drivmedelsprodukter, transportkostnader till tankstationer och vinstpåslag för drivmedelsföretagen.

Punktskatten består av koldioxid- och energiskatt och tas ut med ett fast belopp per liter medan momsen är en rörlig skatt som beräknas på punktskatt och produktkostnad. Ändringar i punktskatten sker vanligtvis vid årsskiftet. Den totala skattedelen utgör ungefär 60 procent av bensinpriset respektive 45 procent av dieselpriiset.

Hur mäts prisutvecklingen?

SCB mäter prisutvecklingen på drivmedelsprodukter i flera transaktionsled. Prisutvecklingen för drivmedelsprodukter som konsumeras av privatpersoner visas i Konsumentprisindex (KPI). Här mäts priset som privatkonsumenter betalar vid pumpen.

De drivmedelsprodukter som svenska drivmedelsföretag producerar och säljer inom Sverige samt de drivmedelsprodukter som importeras av svenska företag mäts i Prisindex för inhemsk tillgång (ITPI).

Klassificeringar för drivmedel

I KPI används prisindex för COICOP 07.2.2 som är en sammanvägning av bensin- och dieselprodukter samt E85.

I ITPI används prisindex för SPIN 19.200 som är en sammanvägning av bensin- och dieselprodukter men även andra raffinerade produkter som eldningsolja, smörjolja, nafta med mera.

De olika täckningsområdena medför vissa skillnader mellan KPI och ITPI. Konsumentpriset i KPI innehåller exempelvis skatter, vilket producentpriset i ITPI inte gör. KPI samlar enbart in priset till privatpersoner, medan ITPI samlar in priset för hela den inhemska försäljningen, oavsett slutkund. Detta inkluderar till exempel marindiesel till sjöfartyg, flygbränsle med mera.

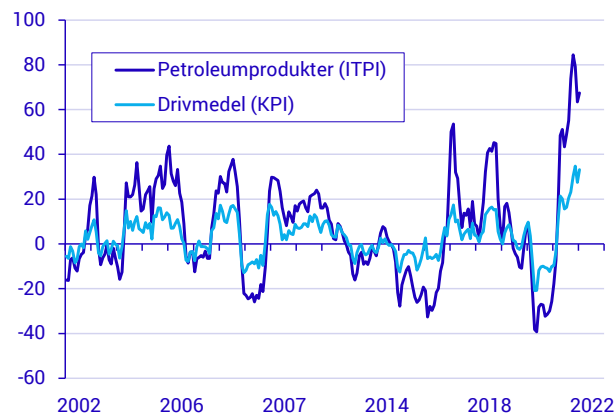
En grundprincip i alla prisindex är att mäta "lika-med-lika", vilket innebär att justera prisindexet om produktens kvalitet förändras. Detta för att prisindexet ska visa rena prisförändringar, och inte sådana prisförändringar som beror på förändrad kvalitet. Senast en kvalitetsjustering tillämpades för drivmedelsprodukterna var i augusti 2021 då etanolinblandningen i den 95-oktaniga bensinen ökade från 5 till 10 volymprocent. Mer information om kvalitetsvärderingar går att läsa i [Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv, nr 3 2020](#).

Höga prisökningar på diesel i Sverige

Diagrammet visar att prisförändringarna är mer volatila i ITPI jämfört med KPI. Skillnaderna beror på olika hantering av skatter och olika täckningsområden för KPI och ITPI.

Mer volatila priser i ITPI än i KPI

Prisutveckling i procent för raffinerade petroleumprodukter i ITPI (SPIN 19.2) samt drivmedel i KPI (COICOP 07.2.2), jämfört med samma månad föregående år

Källa: Prisindex i producent- och importled (SCB) och konsumentprisindex (SCB)

Under 2021 har nya rekordnivåer noterats för drivmedelsprisernas årstakter. De stigande råoljepriserna och ökade krav från reduktionsplikten har varit bidragande faktorer till stigande priser. Hur mycket av prisökningen som kommer från råoljepriset respektive ökad reduktionsplikt är dock svårt att avgöra.

I jämförelse med andra europeiska länder från juli 2018 (då reduktionsplikten infördes i Sverige) har bensinpriset ökat i paritet med den genomsnittliga prisökningen på bensin i Europa. Utvecklingen av det svenska konsumentpriset för diesel är dock betydligt högre än Europasnittet.

Prisökningen på diesel var betydligt högre i Sverige än EU-genomsnittet

Förändring av konsumentpriser från juli 2018 till januari 2022 för bensin och diesel, procent

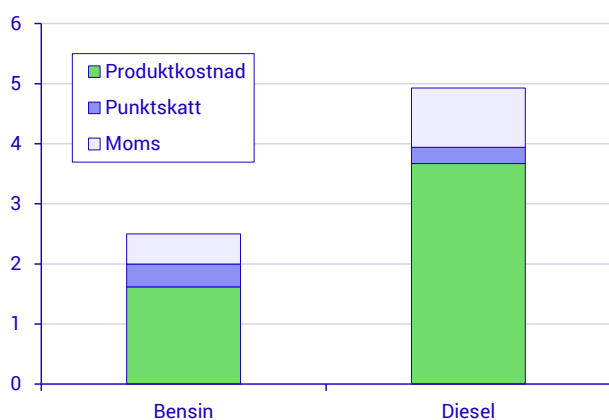
	Bensin	Diesel
Sverige	16,9	32,2
Norge	12,6	15,0
Danmark	11,5	15,7
Finland	21,0	27,7
Tyskland	16,7	24,0
EU-snitt	14,0	14,1

Källa: Eurostat

Svenska konsumentpriser för bensin och diesel utgörs till stor del av skatt, som har nämnts ovan. Diagrammet nedan visar hur drivmedelspriserna har utvecklats sedan juli 2018 med hänsyn till skatteändringar. Det framgår att den drivande faktorn bakom den senaste tidens prisökningar har varit stigande produktkostnader som står för cirka 70 procent av den totala ökningen.

Prisförändring i kronor per liter

Prisförändring från juli 2018 till januari 2022, för bensin och diesel, uppdelat på produktkostnad, punktskatt och moms, kronor per liter

Källa: Konsumentprisindex (SCB)

I följande artiklar kommer vi först gå igenom den andra stora delen av energipriserna, elpriserna. Därefter kommer vi behandla de volatila energiprisernas inverkan på KPI och måttet KPIF-XE där energipriser räknas bort.

Kontaktpersoner: Chatrine Lundbeck 010-479 41 23 och Mikael Nordin 010-479 45 79

Fördjupning

Det stormar kring elpriserna

Elmarknaden är en spännande och volatil marknad som påverkas stort av väder och vind, storpolitik och internationell handel. Priserna har skenat under vintern 2021/2022 och denna artikel beskriver bakgrunden till detta.

Elmarknaden i Europa är en fri och avreglerad marknad där utbud och efterfrågan sätter priserna. El är en vara som inte kan lagras i större omfattning och den måste därför förbrukas direkt när den produceras. Att elmarknaden är fri innebär att köpare och säljare från hela Europa kan handla med varandra om överföringskapaciteten tillåter det. Överföringskapaciteten är dock begränsad och priserna skiljer sig mellan olika områden beroende på att elen inte kan flöda fritt. Även Sverige är sedan

slutet av 2011 uppdelat i fyra elprisområden med begränsningar i överföringskapaciteten vilket gör att elpriset skiljer sig åt inom landet.

Några av de viktiga aktörerna på elmarknaden är:

Elanvändare kan vara exempelvis industri, offentlig förvaltning och hushåll

Elproducenter producerar el och säljer till elbörsen eller direkt till elanvändare. Elproducenterna producerar el från vattenkraft, kärnkraft, vindkraft, värmekraft och solkraft.

Elnätsföretag äger elnäten som överför el från elproducenter till deras kunder.

Elhandelsföretag är företag som handlar med el på börserna. De levererar el till användare.

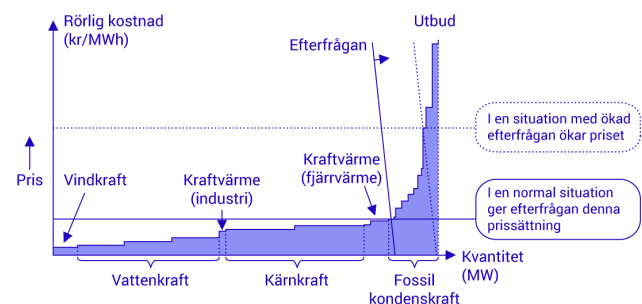
Elbörsen är marknadsplatsen för elhandel. Nord Pool Spot är den handelsplats där den fysiska handeln med el organiseras i Norden.

Elpriserna bestäms av utbud och efterfrågan

Dagen innan handeln sätts spotpriserna på Nord Pool genom ett auktionsförfarande där alla aktörer specificerar vilka volymer de vill köpa eller sälja till ett visst pris för varje timme. Priset sätts utifrån hur mycket det kostar att producera den sista kilowattimmen som behövs för att möta efterfrågan.

Pris för sista kilowattimmen bestämmer priset

Illustration över hur elanvändarnas efterfrågan möter elproducenternas utbud

Källa: Energimarknadsinspektionen

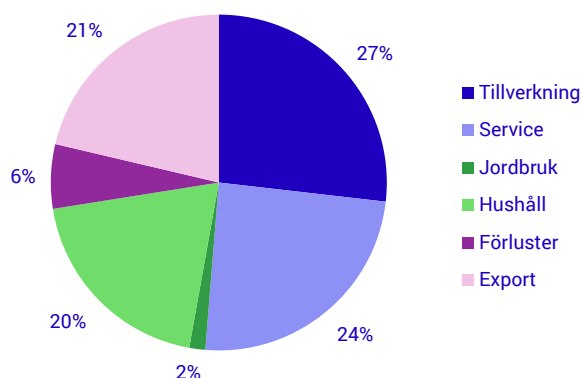
En stor del av priset som en användare betalar består av skatt. Energimarknadsinspektionen bedömer att cirka 43 procent av kostnaden är skatt för en genomsnittlig elkonsument i villa. Företag i tjänstebranscher betalar ungefär samma skatt som konsumenter medan tillverkningsindustrin ofta har en lägre energiskatt för att kunna konkurrera internationellt på lika villkor.

Elanvändningen påverkas av konjunkturen

Elförbrukningen, både andelar och totalt, varierar över tiden beroende på säsong och konjunktur. Under kalla vintrar krävs mycket el för att värma upp bostäder och kontor och vid högkonjunkturer använder den elintensiva industrin mer el.

Tillverkningsindustrin använder mest el i Sverige

Användning av el i Sverige 2020. Andelar i procent

Källa: Tillförsel och användning av el (SCB)

Allt fler av bostäderna använder bergvärme och annan alternativ uppvärmning och de isoleras alltmer effektivt. Hushållsapparater som tvättmaskiner och spisar blir kontinuerligt mer energieffektiva. Ett kylskåp kan gå på en tredjedel av den el som användes för 15 år sen. Även inom industrin blir produktionen alltmer energieffektiv. Ändå går elförbrukningen inte ner.

Det har skett, och sker kontinuerligt, en grön omställning där kol och olja ersätts av el, till exempel när det gäller drivmedel till bilar och bussar. En annan stor, relativt ny, elförbrukare beror på vår internetanvändning och de serverhallar som stora multinationella företag har börjat lokalisera i Sverige. Dessa kommer att förbruka lika mycket el som medelstora städer i Sverige.

"Även inom industrin blir produktionen alltmer energieffektiv"

Exporten av el ökade drastiskt 2012 och har därefter hållit sig på en hög nivå. Detta berodde på ett krav från EU-kommissionen som innebar att Sverige inte

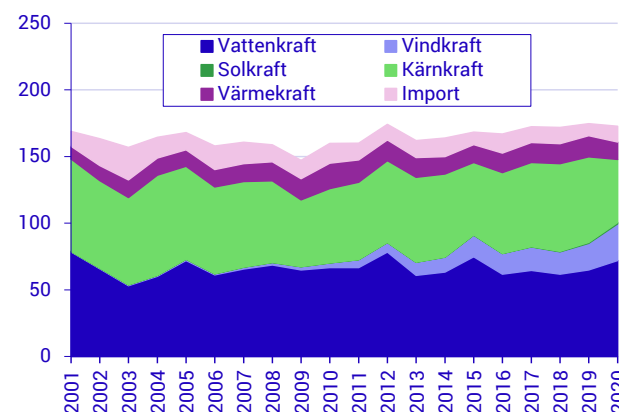
längre fick begränsa sin export av el, vilket också ledde till uppdelningen av Sverige i fyra elområden. För att producera energi importerar Europa mycket naturgas, kol och råolja, inte minst från Ryssland. När leveranser av dessa brister drivs priserna på el upp i Europa.

Elen produceras främst i norra Sverige

Utbudet av el i Sverige kommer främst från vattenkraft, kärnkraft, vindkraft samt värmekraft. Här finns hundratals elproducenter men ett fåtal stora står för merparten av produktionen. Den största delen av produktionen sker i de norra delarna av landet och behöver föras över till de södra delarna där den huvudsakliga användningen sker.

Mest el produceras från vattenkraft

Årsvis tillförsel av el i TWh uppdelat på olika produktionslag

Källa: Tillförsel och användning av el (SCB)

Ett energislag som ökat mycket är vindkraften som år 2020 svarade för 17 procent av produktionen. Vindkraftverken behöver vind för att producera el, vilket tyvärr inte går att styra över och det går inte att öka produktionen vid ökad efterfrågan. Vindkraftverken har låga produktionskostnader och finns över hela landet.

Vattenkraft stod för 45 procent av elproduktionen 2020 och är det största energislaget.

Vattenkraftproduktionen är beroende av snö och regn och har det kommit lite nederbörd produceras mindre el via vattenkraften. Den stora fördelen är att vatten kan lagras i magasin för att sen släppas ut när efterfrågan ökar. Vattenkraft har låg produktionskostnad och finns främst i landets norra delar. I Sverige finns nästan 2 000 vattenkraftverk.

"Vattenkraft har låg produktionskostnad och finns främst i landets norra delar"

Kärnkraft är en elproduktion som är oberoende av vind och nederbörd. Kärnkraften stod 2020 för 29 procent av elproduktionen (ner från 39 procent året innan). Kärnkraftens vara och icke-vara är en politiskt känslig fråga och det finns en oro för kärnkraftsolyckor och hur säkert slutförvaret av använt kärnbränsle blir. Kärnkraften finns främst i södra Sverige. Ett antal kärnkraftsreaktorer har tagits ur bruk de senaste åren i Sverige.

Värmekraft är ett samlingsbegrepp som samlar olika modeller att producera el från värme. Den vanligaste modellen använder sig av förbränning av till exempel kol, skog eller avfall. Fossila bränslen håller på att fasas ut och ersättas med biobränsle (bland annat restprodukter från skog och avfall). Vissa värmekraftverk drivs helt med restvärme från närliggande industri. Överbliven värme från elproduktionen i värmekraftverk kan tas omhand som fjärrvärme om infrastrukturen finns. Värmekraften stod för 8 procent av Sveriges elproduktion 2020.

Tillförsel av el kan även ske genom import från grannländer de gånger vi har brist i Sverige. Importen till Sverige har de senaste åren legat på runt en tredjedel av det som exporteras från Sverige.

"Tjänster för elström delas in i två delar, nätanslutning och elkraftsleverans"

Prismätningar på el i konsumentled

Konsumentprisindex, KPI, beräknas för att visa den genomsnittliga prisutvecklingen för svenska hushåll. Tjänster för elström delas in i två delar, nätanslutning och elkraftsleverans. För att följa prisutvecklingen har det lagts upp tre profiler som ska spegla svenska typhushåll:

1. Lägenhet med genomsnittsförbrukning 2 000 kWh per år
2. Hushåll i egnahem utan elvärme med 5 000 kWh per år
3. Hushåll i egnahem med elvärme med 20 000 kWh per år

För varje profil mäts avgift för nätanslutning och avgift för förbrukad el för fyra olika avtalstyper:

1. Fast pris 1 år
2. Fast pris 3 år
3. Tillsvidarepris
4. Rörligt pris

Dessa olika profiler med olika avtalstyper mäts inom varje elprisområde. Priserna samlas in från Elpriskollen (Energimarknadsinspektionen), elmarknadsbörserna Nord Pool samt direkt från uppgiftslämnare (elnätsföretag).

Prismätningar på el för inhemsk tillgång i producent- och importled

När det gäller Prisindex för inhemsk tillgång (ITPI) är det i stället priset på el för samtliga slutliga förbrukare i Sverige som ska mätas. Förutom hushåll inkluderar detta även industrier, företagskunder och myndigheter.

Klassificeringar för el

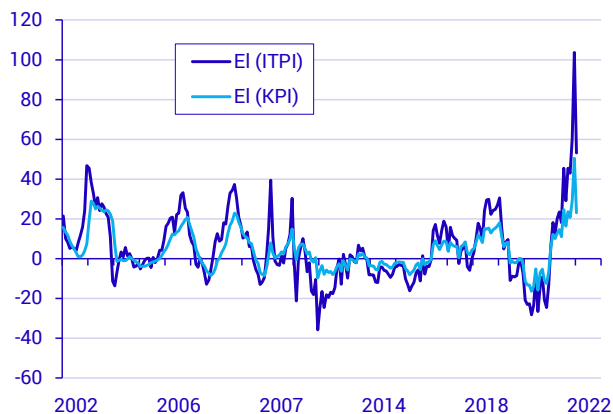
I KPI används prisindex för COICOP 04.5.1 El.

I ITPI används prisindex för SPIN 35.1 Elektricitet, överförings- och distributionstjänster avseende elkraft.

KPI för el, exklusive nätavgifter och skatter, används för att fånga hushållskonsumtionen, vilket beskrivs ovan. Spotpriser från Nord Pool och terminspriser från Nasdaq commodities används för att fånga prisutvecklingen för övriga elförbrukare i Sverige. Ett generellt påslag som motsvarar elhandelsföretagens marginaler läggs på börspriserna. Till detta tillkommer även elcertifikatsavgiften. Både rörliga och fasta kontrakt prismäts.

Elpriset svänger kraftigt

Prisutveckling i procent jämfört med samma månad föregående år för el i ITPI (SPIN 35.1) samt el i KPI (COICOP 04.5.1)

Källa: Prisindex i producent- och importled (SCB) och konsumentprisindex (SCB)

Prisutvecklingen på el är väldigt volatil. I diagrammet ovan anges årstakten för elpriserna i KPI respektive ITPI. Att utvecklingen inom ITPI är volatilare än inom KPI beror på prisindexens olika täckningsområden och att skatter exkluderas i ITPI. Energiskatten är ett fast belopp som tas ut per använd kilowattimme el.

Flera faktorer bakom stigande elpriser

De höga elpriserna hösten och vintern 2021/2022 beror på ett antal faktorer. Industrin och ekonomierna har börjat återhämta sig efter pandemin och dess efterföljande restriktioner. Europa hade en bitvis ovanligt kall vinter med lite blåst. Detta i kombination med begränsad export av naturgas från Ryssland höjde efterfrågan och priserna på el i Europa.

I Sverige hämmades produktionen av vattenkraft av is i älvar samtidigt som blåsten var ojämn. Kärnkraftsreaktorer har stängts ned permanent samtidigt som de som har varit i fortsatt drift stundtals hade driftstopp. Sammantaget har denna cocktail av faktorer lett till rekordhöga elpriser.

Följande artikel tar upp de höga el- och drivmedelsprisernas påverkan på KPI-inflationen samt hur den höga volatiliteten beaktas i penningpolitiken.

Kontaktperson: Christian Schoultz 010-479 46 23

Fördjupning

Svängande energipriser påverkar KPI

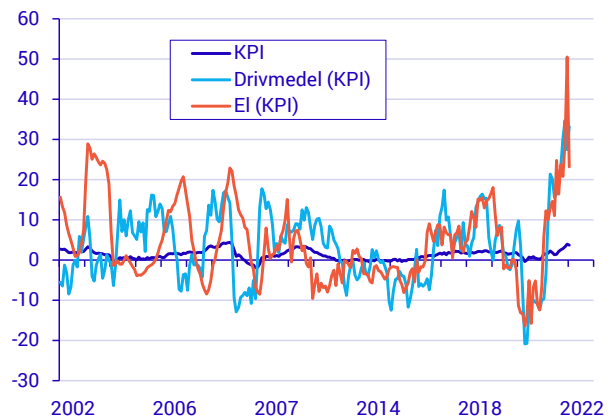
Som vi sett i tidigare artiklar fluktuerar energipriserna kraftigt. I denna artikel ska vi se hur detta påverkar KPI och hur denna volatilitet beaktas i arbetet med de penningpolitiska prognoserna.

Energiprisernas volatila utveckling

I de två föregående artiklarna har vi redogjort för hur priserna för drivmedel och elektricitet har utvecklats under 2000-talet. Priserna har påverkats av väder, miljöomställning, teknologisk utveckling, storpolitik och pandemin. Energiprisernas volatilitet syns tydligt i följande diagram där utvecklingen för drivmedel och el sätts i relation till aggregatet konsumentprisindex, KPI. Framför allt de senaste månadernas utveckling är slående.

El- och drivmedelspriserna påverkar KPI

Prisutveckling i procent jämfört med samma månad föregående år för KPI, drivmedel i KPI (COICOP 07.2.2) samt el i KPI (COICOP 04.5.1)

Källa: Konsumentprisindex (SCB)

Riksbankens mål är ett stabilt penningvärde

Enligt Riksbankslagen är målet med penningpolitiken att upprätthålla ett fast penningvärde. Detta innebär att inflationen ska vara låg och stabil. Hög inflation är skadligt för ett lands ekonomi och innebär också ofta en hög variation i prisutvecklingen. Detta föder osäkerhet. Förtroendet för landets valuta urholkas och hushållens incitament att spara minskar. Det blir också svårare att planera sina inköp och veta vad som ska krävas vid löneförhandling. För företag ökar också osäkerheten gällande investeringar, inköp och prissättning.

Riksbankens främsta penningpolitiska verktyg är reporäntan vilken påverkar marknadsräntorna. Höjs räntan bromsas ekonomin; det blir mer lönsamt att spara, investeringar blir dyrare att göra och konsumtionen dämpas. Detta håller nere prisutvecklingen.

Det finns också en omedelbar, motsatt, effekt av en räntehöjning som drar upp KPI. Höjs räntan blir det dyrare att leva för alla hushåll med lån. Så för att inte Riksbanken ska jaga sin egen svans beräknar SCB ett kompletterande mått där de direkta effekterna av räntejusteringar räknas bort: KPI med fast ränta (KPIF). Sedan 2017 är KPIF Riksbankens målvariabel för inflationen.

2,0 %

Riksbankens inflationsmål mätt med KPIF

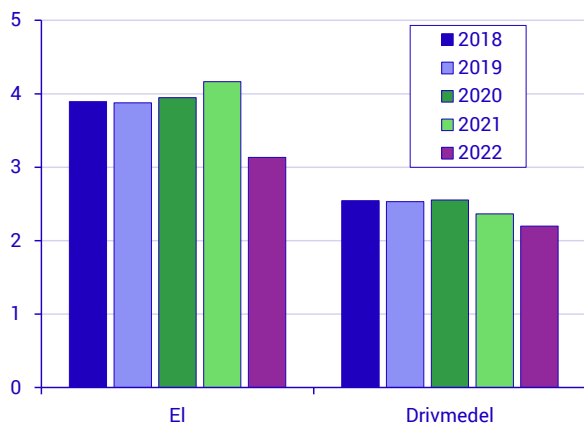
Andra verktyg som Riksbanken har för att kontrollera inflationen är att tillföra eller dämpa mängden likvida medel i ekonomin. Även det förtroende som Riksbanken har byggt upp fungerar som ett verktyg att kontrollera inflationen. Säger Riksbanken att inflationen ska ligga på 2,0 procent i långa loppet, och samhället litar på det, påverkar detta prisförhandlingar och löneförhandlingar i den riktningen.

Energipriserna påverkar KPI trots relativt låg vikt

Inom KPI utgör energipriserna cirka 5,3 procent av totala viktandelen 2022. Viktandelarna uppdateras varje år med hjälp av så aktuellt underlag som möjligt från Nationalräkenskaper och andra källor på SCB. Som diagrammet visar minskade viktandelen av framför allt elpriserna för 2022. Detta beror på att vikterna baseras på två år gamla underlag och priserna var väldigt låga 2020.

Energiprisernas vikt i KPI

Viktandelar i procent av KPI-korgen för el (COICOP 04.5.1) och drivmedel (COICOP 07.2.2)

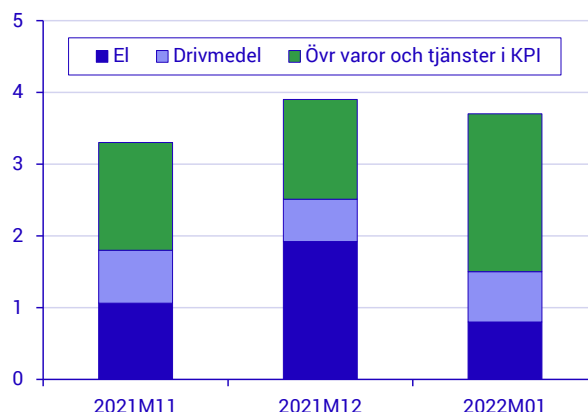

Källa: Konsumentprisindex (SCB)

På grund av den volatila prisutvecklingen får dessa produktgrupper ett stort genomslag på aggregerade prisindex trots låga viktandelar. När drivmedel och elektricitet rör sig åt samma håll är effekten särskilt påtaglig, vilket har hänt nu vintern 2021/2022.

Högt bidrag från elpriserna till inflationstakten i december

Bidrag i procentenheter till årsförändringen av KPI

Källa: Konsumentprisindex (SCB)

Som synes i diagrammet kommer stora delar av den uppmätta inflationen de senaste månaderna från energipriserna.

Vad innebär då detta för det penningpolitiska målet?

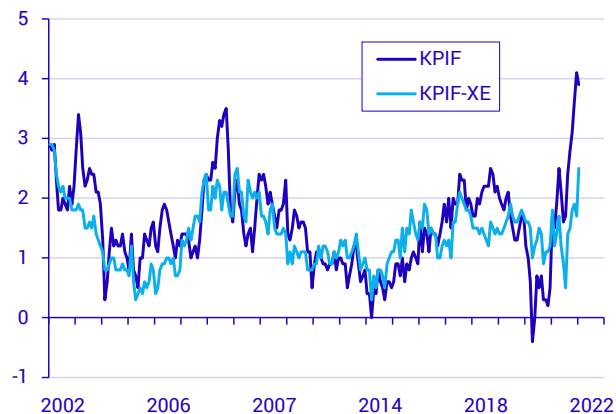
Energipriserna styrs till stor del av faktorer som ligger utanför den svenska penningpolitikens möjligheter att påverka.

Det ligger i volatilitetens natur att både prisuppgångar och prisnedgångar sker. För att kunna styra mot det penningpolitiska målet på längre sikt är den varaktiga delen av inflationstakten viktig. Det finns andra mått där olika prisförändringar av tillfällig karaktär exkluderas. Ett av dessa är KPIF-XE, där samtliga energiprodukter exkluderats från KPIF-korgen.

"Stora delar av den uppmätta inflationen de senaste månaderna kommer från energipriserna"

Om energipriserna räknas bort minskar volatiliteten

Prisutveckling i procent jämfört med samma månad föregående år för KPIF och KPIF-XE

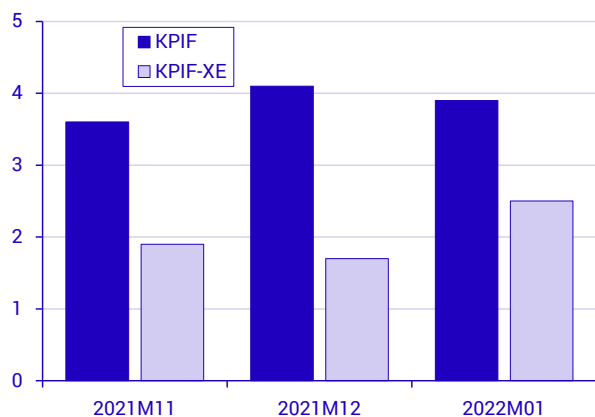

Källa: Konsumentprisindex (SCB)

Lägg märke till den högre volatiliteten i KPIF jämfört med KPIF-XE. Nedan ges de senaste månadernas årstakt för dessa mått. Utan energiprodukterna ligger årstakten på betydligt lägre nivåer.

KPIF-XE steg i januari 2022

Prisutveckling i procent jämfört med samma månad föregående år för KPIF och KPIF-XE

Källa: Konsumentprisindex (SCB)

Energiprisernas spridning till övriga ekonomin

De höga energipriserna påverkar inte bara KPI direkt. De kommer också driva upp andra priser i samhället. Frågan är bara i vilken utsträckning och hur länge.

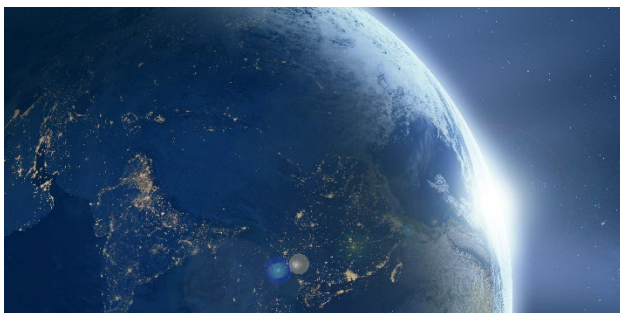
Producenter som bönder, taxibolag och biltillverkare möter alla högre inköpspriser för sina insatsvaror och transporter. För att bevara sina marginaler

behöver dessa i sin tur höja priserna på sina produkter. Detta brukar kallas en indirekt effekt av prisuppgångar på insatsvaror. Hur mycket som slår igenom i konsumentled är mycket svårt att prognostisera och beror till exempel på konkurrensen på marknaden och de initiala marginaler som företagen hade.

Ett annat sätt som energipriserna kan få spridning till övriga ekonomin är genom så kallade andrahandseffekter. Detta innebär att dagens höga inflation leder till högre inflationsförväntningar även framåt, vilket påverkar till exempel prissättningen i längre avtal och löneutvecklingen. Även andrahandseffekten är svår att prognostisera och beror på många enskilda förväntningar och förhandlingar. En avgörande faktor i detta är vilket förtroende som parterna har för Riksbankens penningpolitiska mål på 2 procent och dess förmåga att hålla inflationen kring detta.

En sak vi däremot vet är att vi har något som kallas baseffekt. Den uppkommer för att inflationen hela tiden tas fram genom jämförelser med priserna ett år tillbaka i tiden. Denna tidpunkt kallas bastidpunkten. Under pandemin var efterfrågan på många varor och tjänster låg och många industrier gick på halvfart. Energipriserna var låga vilket gör att de jämförelsevis är mycket högre idag. Om ett år kommer vi jämföra priserna med denna vinters höga energipriser. Det innebär att även om priserna ligger kvar på samma höga nivåer så kommer inflationen inte visa någon fortsatt uppgång utan det blir endast ett tillfälligt hack i inflationskurvan. Och går energipriserna ner till mer normala nivåer kommer vi i stället få ett deflationstryck härifrån.

Kontaktpersoner: Chatrine Lundbeck 010-479 41 23,
Mikael Nordin 010-479 45 79 och
Christian Schoultz 010-479 46 23

Internationell utblick

Konsumtionen i Norden återhämtad

Hushållens konsumtion har återhämtat sig i de nordiska länderna. Under fjärde kvartalet 2021 var konsumtionsnivån lika hög eller högre som innan pandemin i Sverige, Danmark, Finland och Norge. Uppgången i dessa länder har dock skett i olika takt.

Coronapandemin och efterföljande restriktioner har påverkat hushållens konsumtion i väldigt stor utsträckning. Både vad hushållen valt att konsumera och vad de haft möjlighet att konsumera.

Framförallt är det konsumtionen av tjänster som drabbats till följd av restriktionerna. Exempelvis minskade resor samt hotell- och restaurangbesök kraftigt under 2020. Samtidigt ökade konsumtionen av vissa varor, exempelvis elektronikprodukter.

Trots att hushållens inkomster totalt sett inte påverkats så mycket, på grund av stimulanser av olika slag, minskade konsumtionen rejält våren 2020. Det betyder att sparkvoten, sparandet i förhållande till disponibel inkomst, ökade. Det är normalt att hushållen sparar mer under osäkra tider då risken att bli av med jobbet ökar, men 2020 var sparkvoten i många länder högre än någonsin.

Vissa skillnader i de nordiska länderna

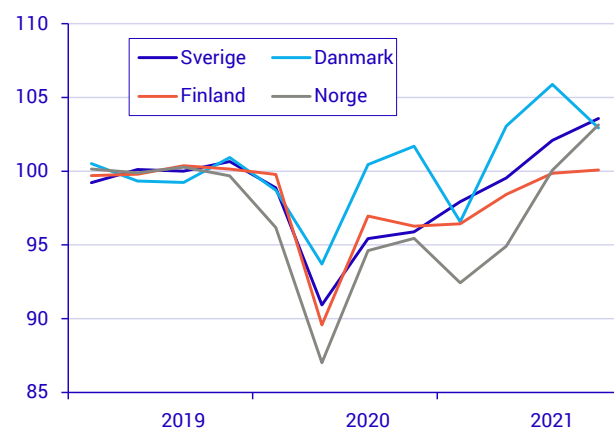
En jämförelse mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge visar att det varit en viss skillnad i

konsumtionsutveckling under de två åren som pandemin har pågått.

I Danmark sjönk konsumtionen mindre än i de andra nordiska länderna under våren 2020 och redan under andra halvåret 2020 låg den åter på 2019 års nivå. Norge hade störst konsumtionsminskning och det var även en trög återhämtning fram till andra halvåret 2021, då konsumtionen ökade markant. Både Danmark och Norge hade tydliga nedgångar första kvartalet 2021 till följd av hårdare restriktioner.

Konsumtionen sjönk minst i Danmark

Hushållskonsumtion enligt nationalräkenskaperna. Volymindex 2019=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Eurostat

För svensk del har det varit en relativt jämn återhämtning och konsumtionen var fjärde kvartalet 2021 en bit över förkrisnivån. I Finland har återhämtningen varit långsammare men konsumtionsvolymerna var fjärde kvartalet 2021 åter tillbaka på 2019 års nivå.

Gemensamt för de nordiska länderna var att det var tjänstekonsumtionen som minskade 2020.

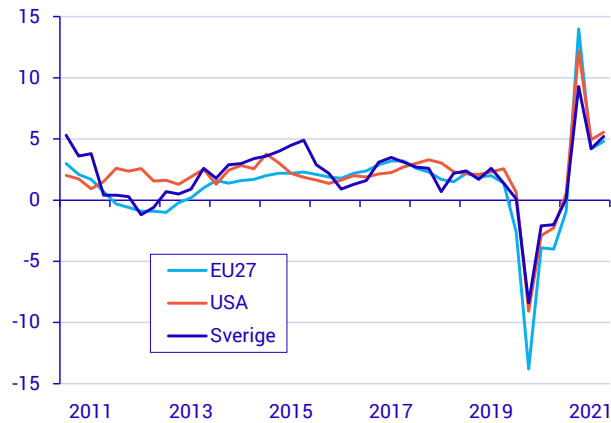
Varukonsumtionen steg däremot till en högre nivå, speciellt för varaktiga varor. Hit räknas bland annat elektronik och bilar. Konsumtionen av icke-varaktiga varor, främst livsmedel, har legat mer stabilt men i Norge steg den tydligt andra och tredje kvartalet 2020. Det kan troligtvis kopplas till minskad gränshandel, då en större andel konsumerades på hemmaplan.

Kontaktperson: Johannes Holmberg 010-479 45 11

Indikatorer för Sverige, EU och USA

BNP-tillväxten fortsatt stark historiskt sett

BNP-tillväxt i procent jämfört med motsv. kvartal föregående år

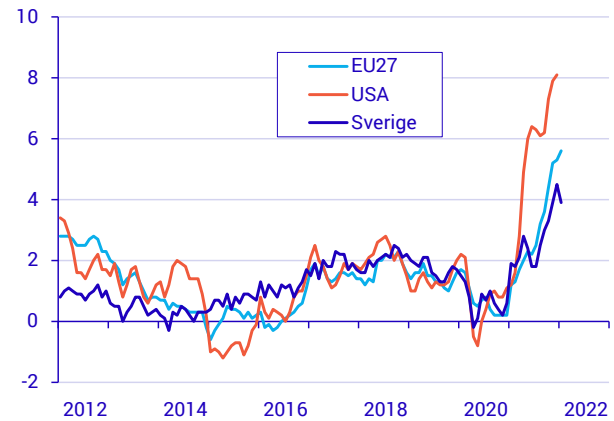

Källa: Eurostat och OECD

- Fjärde kvartalet 2021 låg den årsvisa BNP-tillväxten kring 5 procent i såväl EU27, USA och Sverige.
- Tillväxttakten är fortsatt hög historiskt sett men förklaras till viss del av att världsekonomin var mer påverkad av pandemin fjärde kvartalet 2020.

Mycket hög inflation i USA

HIKP, årsförändring i procent

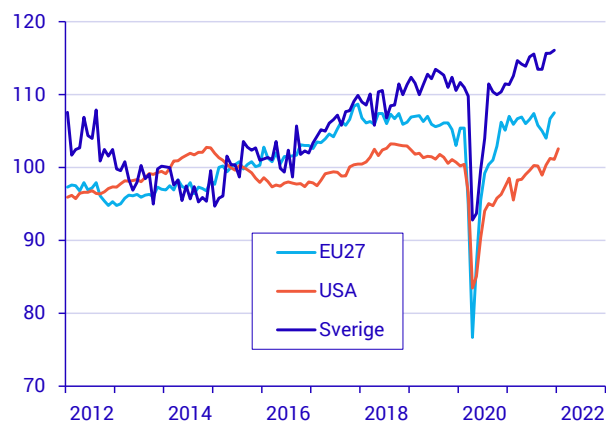

Källa: Eurostat

- Inflationen tog fart under 2021 över i stort sett hela världen.
- Den amerikanska inflationen låg i december över 8 procent.
- I Sverige vände inflationen ned något i januari 2022 medan den fortsatte uppåt i EU27.

Svensk industriproduktion stabiliserad

Industriproduktionsindex 2015=100, säsongsrensad

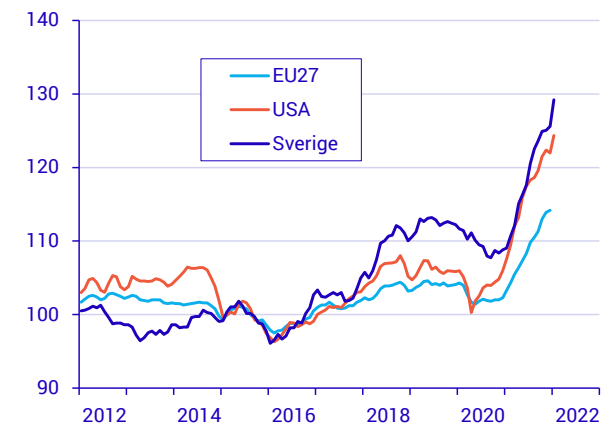

Källa: OECD

- Industriproduktionen i Sverige fortsatte uppåt under första halvåret 2021 men planade ut under andra halvåret.
- I EU27 var det, precis som i Sverige, en dipp under sensommaren då halvledarbristen var som mest kännbar. Därefter har produktionen vänt uppåt.
- I USA är trenden fortsatt positiv.

Producentpriserna fortsätter uppåt

Producentprisindex för industrin, index 2015=100

Källa: OECD

- Producentpriserna i den svenska industrin sjönk under 2020, men steg sedan snabbt under 2021. Även i januari 2022 fortsatte prisuppgången.
- I USA har producentpriserna ökat kraftigt sedan våren 2020.
- Även i EU27 har producentpriserna stigit mycket men prisuppgången har varit något långsammare än i Sverige och USA.

SCB beskriver Sverige

Statistikmyndigheten SCB förser samhället med statistik för beslutsfattande, debatt och forskning. Vi gör det på uppdrag av regeringen, myndigheter, forskare och näringsliv. Vår statistik bidrar till en faktabaserad samhällsdebatt och väl underbyggda beslut.

Bildkällor: Omslag - Joakim Leroy, iStock

Sidan 4 – Dilok Klaisataporn, iStock

Sidan 8 - gremlin, iStock

Sidan 12 - silkwayrain, iStock

Sidan 16 - Connel_Design, iStock

Sidan 19 - Comfreak, Pixabay

ISSN: 1653-3828 (Online)

URN:NBN:SE:SCB-2022-A28Tl2203_pdf

Ansvarig utgivare: Mattias Björling

Redaktion: Johannes Holmberg (redaktör)

Caroline Ahlstrand

Monica Andersson

Kontakta oss via e-post: ekstat@scb.se

Copyright: SCB. Citera gärna, men uppge källa

Denna publikation finns enbart i elektronisk form på www.scb.se